

AULI- VASSDRAGET

KULTURMINNER • FISKEPLASSER
KANOUTSETTINGSPLASSER

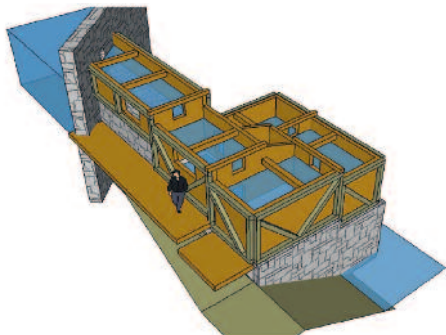

AULIVASSDRAGET

KULTURMINNER • FISKEPLASSER
KANOUTSETTINGSPLASSER

PROSJEKTERT FISKEPASSASJE VED BORGEN MØLLE

Aulivassdragets elvelag har fått utarbeidet planer med tegninger for bygging av fiskepassasje ved mølledammen til Borgen Aktiemølle. I elva ovenfor mølla er det mye bedre bunnforhold for gyting enn nedenfor. Man håper en slik hjelpeinnretning for sjørret og laks vil føre til god økning i bestanden av disse artene.

Den totale løftehøyden i fiskepassasjen blir ca. 5,50 meter, og det krever en relativt stor konstruksjon. Den vil bli formet som ei vindeltrapp. Nedre del bygges i steinforblendet betong med fire kammer. Oppå dette kommer fem kammer i laftet malmfuru. Som tegningen viser, blir det gjennom vinduer i kammerne mulig for publikum å se fisk som er på vei opp. En sti skal føre fra parkeringsplassen til gangbru ved fiskepassasjen. Dette vil bli

en spennende attraksjon for bygdefolket og tilreisende, og forhåpentlig øke betraktelig mengden av edel fisk i vassdraget. Det er foretatt en biologisk konsekvensutredning for tiltaket.

Planen er utarbeidet av Timber AS ved byggmester Anders Frøstrup. Prosjektet er helt avhengig av offentlig velvillighet i forbindelse med finansieringen.

I BORGEN MØLLE

Ved Borgen er det drevet møllevirksomhet siden 1600-tallet, dessuten sagbruk. Etter en brann i 1890-årene oppstod det planer om dannelse av ei mølle eid av bøndene selv. Borgen Aktiemølle ble stiftet 5. mai 1899. I 1935 ble møllermester Jørgen Nilsen ansatt som leder. Hans gode kompetanse førte til god utvikling i driften, og utvidelser og modernisering har fortsatt jevnt også etter hans tid. Borgen Aktiemølle er i dag en moderne bedrift, en av

Borgen Aktiemølle i 1906

Borgen Aktiemølle i 1958

Stokkes store, med ca. 70 mill.kr. i årlig omsetning. Demningen ved mølla har gitt grunnlag for drift av en vannkraftturbin med direkte drift av kvern fram til nylig. Etter ca. 100 år skiftet man ut denne turbinen med en ny strømproduserende turbin.

2 FOSSNES MØLLE, SAGBRUK OG BUTIKK

Ved elva på Fossnes var det på 1800-tallet mølle og sagbruk tilhørende Fossnes gård. Brukseier Johan M. Bjerknes eide også denne mølla en periode. I 1952 kjøpte Sem kommune mølla med damrettigheter med tanke på mulig vannforsyning til kommunen. Nedslagsfeltet til Merkedamselva er flere ganger så stort som til Akersvannet, og oppdemming kunne gi en stor vannkilde. Møllebygningen leide Sem kommune ut til kjøleskapsfabrikk. I mange år var det en landhandel i området.

3 FOSSNES GÅRD

Gården Fossnes er kjent siden ca. 1515, men må være betydelig eldre. Fram til 1645 skiftet den eier flere ganger, men ble da kjøpt av adelsmannen Preben von Ahnen. Gården ble sentrum i et jordegods som omfattet de fleste gårdene i Arnadal sogn. Preben von Ahnen var tysk adelsmann, som i Norge ble offiser, krigskommisær, lensherre, amtsmann og stor eiendomsbesitter, bl.a. i Ulefoss,

Eiker, Sogn og Nordland. I Vestfold eide han ca. 100 gårder. Han drev betydelig næringsvirksomhet med hvalfangst, trankoking, bergverk, jernverk og kanonstøperi. Von Ahnen pådro seg stor gjeld, og måtte pantsette Fossnes i 1670. En stor brann som la det meste av gården i aske ca. 1680, bidro også til sammenbruddet. Slektninger overtok gården, og etterkommere eide den til ca. 1840. I 1895 kjøpte amtskommunen Fossnes for 50.000 kr, og gjorde den til landbruksskole. Da denne skolen ble flyttet til Melsom i 1957, kjøpte Fossnes sentralhjem det meste av eiendommen. Nå er den i privat eie.

4

LEIRRASET I ARNADAL

Store deler av Merkedamselva, fra Byfjorden og innover landet, er omkranset av leire. Dette skulle få store konsekvenser i Arnadal under 2. verdenskrig. Ved nitida om morgenen 9. okt. 1944 gikk et stort leirras i Kværnebygda ut i Merkedamselva. Flere mennesker var i umiddelbar nærhet av raset, men utrolig nok omkom ingen personer. En bonde, Andreas Kværne, fortalte at han gikk og pløyde. En ca. 2 m høy vannbølge kom nedover vassdraget, etterfulgt av et kraftig sus. Han kom seg i sikkerhet langt opp på jordene, og kunne se at jorda raste ut flak for flak. Det gikk så fort at han selv holdt på å bli innhentet av raset. Han kjente at marken dirret, og så at fylkesveien forsvant ut i elva sammen med leirmassene. I

løpet av en halv times tid var raset foreløpig stilnet. Til sammen forsvant minst 100 mål jord og 400 m vei. Skredkanten sørover mot Haug-gården var på det meste ca. 10 m høy, og det var i en periode ikke forsvarlig å bo i våningshusene pga fortsatt rasfare. Elva ble ved mølla på Fossnes demmet opp med en ca. 6 m dyp innsjø, og på enkelte steder stod vannet mer enn to meter over veien. Brua over til Døvle, Vestre Kværne og Brattekværne forsvant i vannmassene. Beboerne på disse gårdene måtte utover høsten og vinteren bruke en vei over til Bekkevar for å komme til Sem eller Tønsberg, men sommeren 1945 ble en provisorisk vei gjennom raset noenlunde brukbar. Den offisielle skadetaksten på raset beløp seg til kr. 230.200, en betydelig sum i 1945. Den fullstendige ut- og ombyggingen av veien gjennom rasstedet fant sted helt fram til 1960.

Fossnesraset 9. okt. 1944 , foto Tønsbergs Blad

Tyskerne mistenkte at raset var en sabotasjeaksjon. De hadde dagen før rekvirert en rekke private leiligheter i Andebu til bruk for offiserer etter kapitulasjonen i Finland og flukten fra Finnmark om høsten. Disse herrene kom aldri fram til Andebu på grunn av dette raset.

5 TVEITAN GÅRD

I en fjellrygg nær Merkedamselva ved Tveitan bru sprengte de tyske okkupantene ut en stor fjellhule med to innganger. Tanken var antakelig å bruke hulen som lager for ammunisjon og materiell i forbindelse med skytestillinger i nærheten. Tyskerne fryktet en alliert invasjon i Norge, og de opprettet forsvarsstillinger for å stoppe / bremse den, bl.a. ved broer over elver i landskapet. Andebuveien ble ansett for å være av stor viktighet med tanke på infrastruktur innover i landet, og dermed av stor strategisk betydning. En gang i tiden var det kvernbruk tilhørende Tveitan ved elva. "Tvæitænrølle" bodde i åsen her ifølge folketroen. Noen hørte også "ulæ, som spellæ inni åsen".

6 ANDEBUVEIEN

Veien fra de indre bygder ble utvidet fra ridevei til kjørevei ved slutten av 1700-tallet. Antakelig fulgte den nåværende trasé Arnadal-Tveitan-Hesby-Tem og fram til "Buskeroa" nord for Laskenhavna.

Gravdal

Andebu
Stokke

Merkedamse

Dyrsø

A

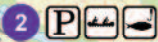

Målestokk 1:20000

116

Fuske

Arnadal krk.

3

Arnadal

4

Fossnes

Stasjonsbyen Sem oppstod først etter år 1881, da jernbanen kom her.

Allmannveier som denne veien skulle i gammel tid vedlikeholdes av bøndene, tre ganger i året. Inspeksjonen ble utført ved baugreid (veisyn) av kongens ombudsmann. En bonde skulle ri med en 8 alen lang stang på tvers, med vidjehanker i hver ende. For hvert tre, grein eller kvist som rev en hank av stangen, måtte grunneieren, evt. leilendingen, betale 2 skilling til kongen. Falt hele stangen av hesten, ble boten 8 sk. Antall hankefall og stangfall avgjorde bøtenes sum. Varetransport foregikk med kløv om sommeren, om vinteren med slede.

Andebuveien ble kraftig utbedret og fornyet i 1893. Man bygget ny trasé fra Tem til "Hjørnet" på Sem med ny bro ved Tem. De gamle broene ved

Andebuveien gjennom Semsbyen 1908-1912, Fylkesmuseets fotosamling

Tveitan og Tem ble solgt for 5 kr. hver. Tembrua ble skiftet ut igjen i 2009.

7

HESBY MØLLE OG HESBY BRUK

Et kvernbruk med 3 par kvernsteiner var klar til bruk i 1702 på dette sted. I 1828 raste kvernhusene ut under flommen. I 1897 oppførte den nye eier av Hesby mølle, brukseier Johan Bjerknes fra Øvre Lensberg, ny mølle, nytt sagbruk og høvleri etter en brann. Alt dette brant igjen i 1941. Mølla ble ikke gjenoppbygd, men daværende eier Marcus H. Bjerknes fornyet etter hvert sitt trelastfirma Hesby Bruk ved å bygge sagbruk, lagerhus, og dessuten en plastfabrikk. 25 da tomt ble kjøpt i 1942 på sørsida av Andebuveien, der et moderne

Hesby mølle, Fylkesmuseets fotosamling

komplett trelastanlegg med høvleri ble oppført. Knottfabrikken her ble ødelagt ved brann høsten 1944.

Hesby Plast produserte tubehetter m.m. På Tubefabrikken arbeidet i 1959 ca. 60 personer.

8 TEM GÅRD

I gammel tid var det tingsted på Tem. Fra 1890 fungerte gården som skysstasjon. De indre delene av hovedbygningen er fra 1500-tallet, påbygd i flere trinn antakelig på 1700-tallet. Laftetømmeret av furu har gedigne dimensjoner. Det er brukt bare 6 liggende stokkhøyder fra golv til tak i rommene ! Tømmerstokker er nå ved dendrokronologi tidfestet til år 1563. I 2010 er det foretatt arkeologiske undersøkelser innendørs med interessante funn. Huset er fredet. Det er det eldste huset i Semsbygda, og også det eldste fortsatt bebodde huset i Vestfold.

9 LENSBERG MØLLE

Kvernbruket tilhørende Øvre Lensberg gård er kjent fra tidlig på 1700-tallet. I 1770 var det tre sammalingskverner og en siktmølle her. I tiden 1772 – 1900 hadde gården også et sagbruk. Eget elektrisitetsverk til drift og lys i mølla og på gården ble bygget i 1905. Lensberg mølle brant ned siste gang i 1956. Mølledammen er fortsatt å se på ste-

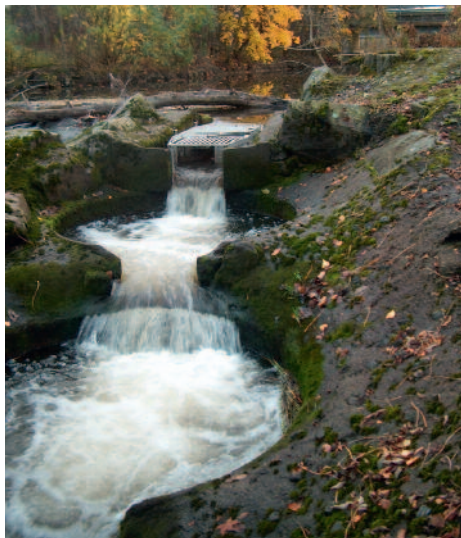
*Lensberg mølle i
flom ca. 1950.*

*Mølledemningen
og fiskepassasjen
med registrerings-
felle ved Lensberg*

Foto:

Arne-L. Rossebø

Mølledemningen og fiskepassasjen, Lensberg. Foto: Arne-L. Rossebø

det, og grunneierlaget har bygget en fiskepassasje på vestsiden. Her går det opp laks og sjørret. Møllebygningen lå omtrent på det stedet fiskepassasjen er plassert. Møllerens bolig, Møllerstua, ligger på motsatt side av elva.

IO ÅMINE

Merkedamselva og Storelva møtes her, og fortsetter som Aulielva ut i Byfjorden ved Ilene.

Dette relativt åpne området har tidligere vært brukt som badeplass, vaskeplass for klær, og slik som nå,- fiskeplass. Det er tatt bl.a. stor gjedde her.

II KLOPP

Ved Kloppebrua ligger et hus som var "Butikken på Klopp". Det tilhørte Klop Forbrugsforening, som ble etablert i 1880.

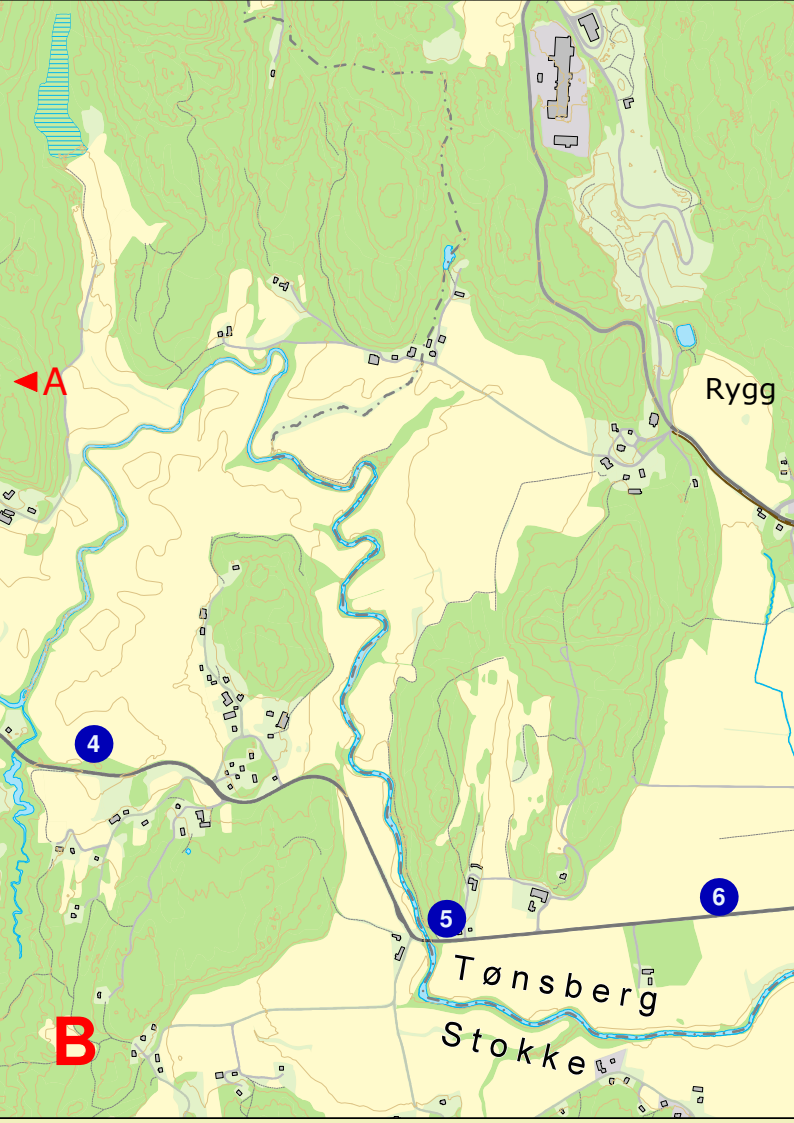
Poståpneriet Klop i Jarlsberg kom i 1901, samtidig med jernbanen. Den lille stasjonsbygningen (ca. 25 kv.m.) lå omkring 200 m lenger nord. Etter nedleggingen av banen i 1938 ble bygningen flyttet til Hole, der den fungerte som hønsehus.

*Butikken på Klopp med dampende lokomotiv ved buskene
Fargelagt foto levert av Håkon Westby*

I2 RE GOLFBANE

Golfbanen ble etablert i år 2000 av Kjell Holm på Reine. Den har 9 hull, og er godkjent av Norges golfforbund. Banen ligger inntil Storelva i

A

Rygg

4

5

6

Tønsberg
Stokke

B

Lähne

18

Grette

Lensberg

P

9

D

Hesby

7

8

P

Sem

0 500 1000 m

Målestokk 1:20000

en strekning på ca. 1 km. Etter et stort jord-/leire-ras ble det i 2008-2009 fjernet masse og laget en steinsetting for å stabilisere og lette trykket på kvikkleira.

13 LEIRRAS I ELVEKANTEN

Mange steder langs elva har kanten rast ut. I april 1769 ble framhuset på Førumsida (den midtre gården) ødelagt i ras, og de øvrige husene måtte flyttes inn på den beste åker og eng. 2 mål raste ut også i 1925. Ved Bjune, der veien mot Kåpe tar av, har flere ras gått gjennom tidene. En gang i 1930-årene raste hele veien ut på Bjunesida. Det ble støpt et betongfundament på hver side av elva der, og satt ned eikepåler i svingen på oppsida. Seinere forsvant betongen på Bjunesida, men rester finnes ennå på Førumsida. Gårdsveien til Førumsida sørfra er flere ganger flyttet innover jorden pga rasfare. På Søndre Førumsida er husene blitt flyttet av samme grunn. I 1983 forsvant Bispeveien. Tidligere skjedde det samme lenger ned mellom Fadum og Låhne. Et stort ras gikk på østsida av Aulielva ved avkjøringen til Åskollen i slutten av 1980-årene. Det medførte erosjon og ras også på vestsida. I disse leireområdene, dels kvikkleire, kan man kjenne at vibrasjoner forplanter seg når tung trafikk kjører på veiene.

14 REINEHØLEN OG FØRUMHØLEN

Reinehølen var en mye brukt badeplass. Under siste krig var det et yrende badeliv her. Dristige gårdsgutter stupte uti på dypt vann mens de små beundret dem med store øyne. Mange lærte å svømme i Reinehølen. Ved Førumbua er det også en fin liknende badeplass, kalt Førumhølen. Her er det greit å sette ut kano. For å fange fisk satte man opp teinegarder i elva i tidligere tider. Det kjenner vi til bl.a. ved Førum og ved Linnestad (1945).

15 BJUNEELVA / DALSELVA

Denne elva, som renner ut i Storelva, er kjent som ei av landets beste yngelelver for sjøørret. Dalselva kan følges helt inn til Holmestrand kommune. Det har vært teinegard i den før i tida. «Dalselva sti- og bekkelag» sørger nå for kultivering.

16 VANNTÅRNET

På Freste var det jernbanestasjon tilhørende Tønsberg-Eidsfossbanen. Skinnegangen krysset elva på ei bru like ved. Denne brua er intakt, og brukes i dag til veitrafikk. Damplokomotiver trenger etterfylling av vann, og vann fra elva ble pumpet opp i et vanntårn like ved brua. Gutter fikk betalt for jobben med å betjene håndpumpa og fylle opp tanken. Historielaget i Ramnes har restaurert

*Vanntårnet ved Tønsberg-Eidsfossbanen, med jernbanebrua
Foto: Håkon Westby.*

vanntårnet. Nedre etasje var oppvarmet og inneholdt pumpa. Øverst er vanntanken med rør til å fylle over på lokomotivet. På motsatt side av veien er det nå anlagt en rasteplass for de vei- eller elvefarende.

17

BYGDEBORGEN PÅ FRESTE

På Freste kan man se tydelige rester av en bygdeborg vest for Bisperveien. Som andre slike borger dateres den til tidlig Folkevandringstid, ca. år 400 e.Kr. Dette var urolige tider med inntrengere og strid. Lokalbefolkningen bygde seg forskansninger av stein og treverk, gjerne på høyder med utsikt og naturlig beskyttelse mot angrep. Når fare

truet, tok familiene med seg husdyr og livsnødvendigheter, og hadde tilhold i borgen til det igjen var trygt å være hjemme. Om nødvendig tok de i bruk våpen og utstyr til å forsvare seg med.

Folkevandringene hadde sin årsak i uro på kontinentet, der hunerne med rytterkongen Attila ("Guds svøpe over Europa") herjet.

GEOLOGI

Jordgrunnen i områdene langs elva består mest av leire som havavsetninger fra slutten av siste istid. Disse avsetningene er mange steder dype. Der iskanten hadde en pause i tilbaketrekkingen, oppstod et ra med grus og stein. Den gamle Ei8 (Semsbyveien) ligger på et slikt ra.

Elva har skåret seg gjennom leira og raet. Matjorda oppå leira har blitt dannet av vegetasjonen etter istida. I tidas løp har regnvann som siger gjennom leira vasket ut salt, slik at leira mister sin faste struktur og blir til kvikkleire. Dette, sammen med ulike mekaniske belastninger på skråninger langs elva, har medført en del utrasinger av kantene. Ved mye nedbør og flom i elva gir erosjon i elvekannten og tilstøtende områder en tydelig grå leirefarge på vannet. Gråfargen kan strekke seg langt ut i Vestfjorden. Aulivassdragets nedslagsområde er ca. 364 kvadratkilometer.

PLANTELIV

Vegetasjonen langs Aulielva består for en stor del av trær som gråor, hegg, osp, selje og andre Salix-arter. Vi finner også bjørk, ask, eik, lønn, rogn og svartor. Noen steder klatrer humle på busker og trær. Mange gårder hadde humlehage til ølbryggingen i eldre tid. Blomsterplantene er stort sett de vanlige man finner langs elvekanter. En litt spesiell art er springfrø (Impatiens).

DYRELIV

Pattedyr og spor av dem ser man stadig i området. Observerte arter er bl.a.: Bever, rødrev, grevling, rådyr, elg, hjort, mink, røyskatt, mår, ilder, hare, vånd, markmus, skogmus og flaggermus. Det er sett spor av gaupe ved og på elva i nysnø om vinteren. Fra 1700-tallet er det mange beretninger om navngitte personer som skjøt eller fanget ulv og bjørn i nærheten. I 1701 fortelles at Jarlsberg hovedgård hadde høyt gjerde til vern mot ulv, og at føllene ble sendt til Bolærne for å være i sikkerhet. Også i de tidlige 1800-årene er det skutt ulv av folk fra gårdene.

FUGLELIV

I kulturlandskapet langs Aulivassdraget kan man observere mange fuglearter. Ved og på elva er stok-

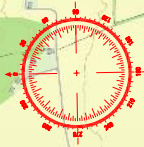
kand og gråhegre vanlig, og i seinere tid har også storskarv hatt tilhold ved elva. Om forsommeren kan man ofte høre intens sang av nattergal i kantvegetasjonen. Musvåk, spurvehauk og tårnfalk er de vanligste rovfuglene. Om høsten besøkes området av store flokker grågås morgen og kveld. Av og til kommer ravn på rekognosering over området, og enkelte fossekaller (Norges nasjonalfugl) finner seg mat på elvebunnen. Ellers er det et rikt utvalg av småfugl.

FISKER I VASSDRAGET

Vi kjenner til mange arter fisk i vassdraget. Foruten gjedde finnes abbor, ål, brasme og andre karpefisker. Om høsten når vannføringen i elva er stor nok, går det opp laks og mye sjørret fra Byfjorden for å gyte. Når vannføringen i elva er liten i tørre sommere, går floa fra fjorden nesten opp til Auli bru. Tidvis kan man fiske flyndre og småhvitting helt opp hit. Glassmaneter som driver med strømmen, er sett langt opp i elva.

I8 LÅHNEGÅRDENE

Det området som er omkranset av Aulielva, Merkedamselva, Ramnesveien og E-18, heter Låhne. I middelalderen tilhørte Låhnegårdene, i likhet med mange av gårdene i distriktet, St.Olavs kloster i Tønsberg. Rester av dette klosteret ligger

Bjune

Freste

15

16

14

Førum

94

Reine

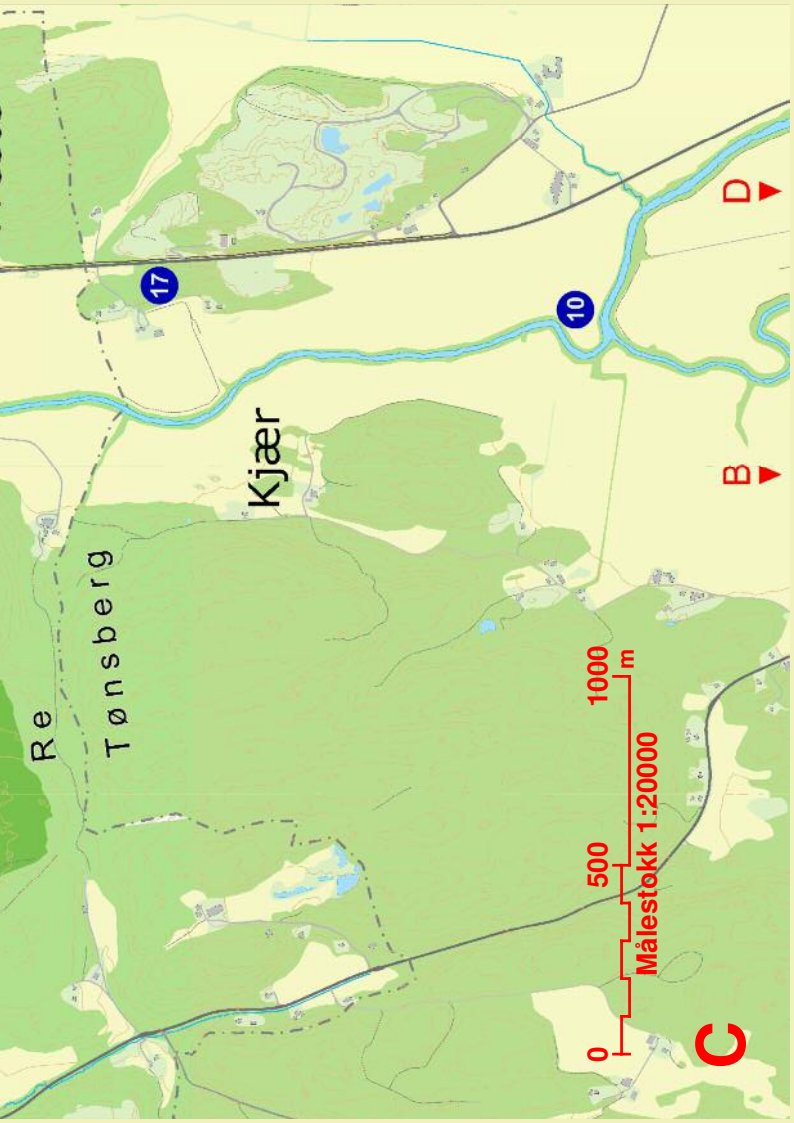
11

12

13

14

12

Re
Tønsberg

Kjær

17

10

1000 m

500

0

Målestokk 1:20000

D

B

C

*Fiske- og ilandstigningsplass nær Åskollen (se kart)
Foto: Kjell Holm*

under det nye biblioteket i byen, og den tilhørende rundkirken er tvers over gata. Gårdene ble drevet av leilendinger, og klosteret hadde gode inntekter av dem. Etter reformasjonen overtok kongemakten eiendomsretten (krongods). Deretter eide kjøpmenn, prester og andre jorda fram til brukerne fikk kjøpt den på 1700-tallet. Betydningen av navnet Låhne er noe usikker.

19 TØNSBERG-EIDSSFOSSBANEN

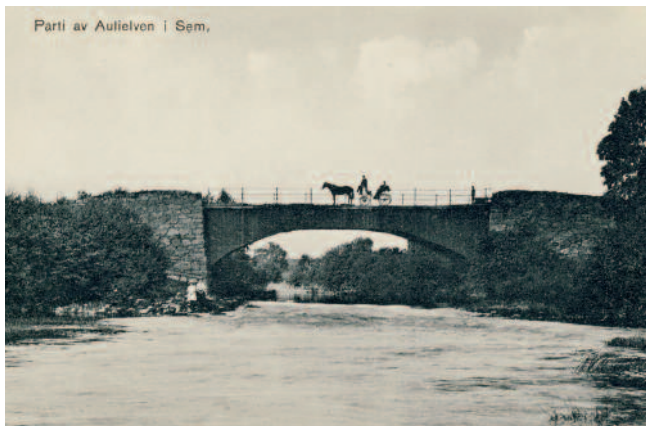
Fra det sted nåværende stasjonsbygning i Tønsberg ligger og opp til Eidsfoss ble smalsporet jernbane bygget og åpnet i 1901. Den var privat

drevet og bygget med statstilskudd. Skinnegangen gikk over Ilene nord for Grevskapsbanen, over Skolebekken på ei fin steinbru som fortsatt er intakt, på østsida av Aulielva til Freste (nær nåværende Bispeveien), videre til Revetal og Hof. Toget hadde stasjoner på bl.a. Freste, Klopp, Ramnes og Revetal, og stoppested på Auli. Foruten bygdefolk og turister fraktet Eidsfossbanen tømmer, høy, gjødsel, kraftfor, melk, korn og slakt. Eidsfos Jernverk fraktet ferdigproduserte ovner med toget. En billett fra Ramnes til Tønsberg kostet 25 øre i 1910. Samtidig var en vanlig dagslønn 80 øre. Det ble sagt at lokomotivene de første årene var så svake at folk kunne gå av i fart og følge toget til fots, og plukke bær underveis! Eidsfossbanen ble etterhvert utkonkurrert av "automobilene", og 31.5. 1938 gikk siste avgang.

20

GAMLE KONGEVEI

Hovedveien gjennom Vestfold følger sørover fra Gulli det store raet. Gjennom tidene har denne veien hatt ulike navn: Gamle Kongevei – Raveien – Vestlandske hovedvei - Sørlandske hovedvei – Riksvei 40 – E18. Ved Sem heter den nå Semsbyveien. Først som ridevei, og fra siste halvdel av 1700-tallet fungerte den som kjørevei. I gammel tid lå det antakelig et vadested der Auli bru er nå. Vi vet at vårflommen tok ei bru her i 1687. Siden

Gamle Auli bru fra 1823. Foto: forlag J.M. Johannesen, Tønsberg

har mange bruer gjort sin nytte over elva. Det gamle navnet her var Uhlen bro. Vi kan se rester av brukarene til brua fra 1823 der raet krysser elva. I 1944 ble ny betongbru bygget, nå tilhørende Semsbyveien. Tyskerne bygget den nye brua for å rette ut veien, slik at militært utstyr kunne komme fram. Den nåværende E18, åpnet ca. 1990, fikk si nye bru, som vil bli utvidet når veien får 4 kjørefelt ca. 2014. Gården like ved har navnet Vestre Broen, og var fram til 1946 husmannsplass under Jarlsberg. Et halmluteri lå inntil elva på østsida nær brua fram til 1980-tallet. Det finnes en beskrivelse av veien og landskapet fra biskop Jens Nilssons visitasreise høsten 1593.

21 KAPELLØEN

Sannsynligvis gikk elva litt annerledes her før, med to løp rundt denne holmen,- i hvert fall var den mer formet som en halvøy. Kapellbakken lå på østsida av Aulilunden ned mot Aulielva. Plassen hadde navn etter et kapell som St.Olavsklosteret hadde i middelalderen.

22 FISKER'N

I 1723 opplyses at greven på Jarlsberg hadde i sin tjeneste folk som skulle sørge for fisk til husholdningen. Disse bodde på "Fiskerplassen". Den lå vest for Skolebekken, rett nord for jernbanebrua (Eidsfossbanen). Denne brua er fortsatt i god stand, og er godt synlig i nærheten av elva. Den kan i praksis nås bare med kano eller lignende. Plassen ble nedlagt på 1950-tallet. Skolebekken har sitt navn fra Jarlsberg Bruksskole, som brant ned i 1945.

Foto: Jørn O. Hagen

I Aulielva er det i tidligere tider drevet et profesjonelt perlefiske. På 1600-tallet var perlefiske i elvene et "regale" for dronningen. Bare dertil ansatte folk lønnet etter tariff kunne ta opp elvemuslingene for perlesøk. Seinere er det fortalt om mange navngitte personer som drev perlefiske i Auli-/Merkedamselva. Fortsatt lever elvemuslinger i vassdraget.

23 JARLSBERG HOVEDGÅRD

Sæheim kongsgård har gitt navn til Semsbyen og tidligere Sem kommune. Navnet betyr "Hjemmet ved sjøen". Før borgen Tunsberghus ble bygget, var Sæheim sannsynligvis et administrasjons-sentrum i kongeriket. På 1600-tallet ble gården sentrum i et nytt grevskap. I dag eies og drives eiendommen av stamhusbesitter Carl Nicolaus Wedel Jarlsberg med 3100 da dyrket mark og 2200 da skog, i tillegg til en rekke andre arealer. Jarlsberg er Norges største jordbruks-eiendom.

24 VESTFOLDBANEN

Da jernbane gjennom Jarlsberg og Laurvigs Amt var under planlegging i 1860- og 1870-årene, forelå flere alternative traséer i innlandet og langs kysten. Valget falt på en indre kystlinje. Denne smalsporede "Grevskabsbanen" ble åpnet 13.10.1881 med kong Oscar 2. og følge på den første reisen. I Tønsberg var det stor kongelig frokost, og på Sem stasjon stoppet

Lokomotiv på Vestfoldbanen. Foto Vestfold fylkesmuseum

toget i 20 min. mens kongen steg ut og hørte de høytlidelige talene. Jernbanen fikk stor betydning for infrastrukturen i amtet. Før dens tid skjedde all transport med hest og vogn eller med skip.

25

SEMSLINNA

Fra Kjelle til Aulerød ble det i 1901 - 1903 bygget en helt ny vei. Over Aulielvas to løp ble det bygget fagverksbruer, med spennvidde 40 og 21 m. Veianlegget kostet i 1903 104.000 kr. Fra Kjelle til Auli bru ble veiutvidelse påbegynt seint i 1945, dels med tyske krigsfanger som arbeidskraft. Det var hestekjørebane og fortau, 5 – 6 m bredde med asfaltdekke. Ny bru kom i 1958.

26 FARRISVANNLEDNINGEN

Det store røret som krysser Aulielva over vannet, tilhører VIV (Vestfold Interkommunale Vannverk), og fører Farrisvann fra Larvikområdet til Frodeåsen trykkbasseng i Tønsberg. Dette er hovedvannforsyningen til byen og store deler av Vestfold. I seinere år er også vann fra Eikern koplet til nettverket.

27 ILENE DAMPSAG

Trelastbedriften som lå ved Aulielvas utløp, ble også kalt Jarlsberg Sag. Den ble startet i 1873, og var i drift til bygningene brant i 1885. De første årene var det gjennomsnittlig 50 mann i arbeid her. Sagbruket fikk inn tømmer som var fløtet dit på elva, og fartøyer lastet om bord den ferdige trelast for salg. Om eieren kjøpmann Nielsen sier Tunsbergeren i 1873 at "alle fik Indtryk af, at han i sjælden Grad har forstaat at tilveiebringe et hjertelig og godt Forhold til sine Arbeidere, og at der blant dem alle hersket en tilfreds og god Stemning".

28 ILENE VÅTMARKSOMRÅDE

Aulielva er en av de to elvene som gjennomskjærer raet i Vestfold. Den andre er Lågen ved Larvik. På sin vei fra de indre jordbruksbygder fører elva med seg jordmasser og organiske materialer, som ved utløpet blir bunnfelt i store, grunne områ-

der i Byfjorden ved Tønsberg. Det oppstår et meget næringsrikt miljø med stor produksjon av planter, fisk og små dyr, som igjen blir mat for mengder av fugler. Her har det vært mat- og hvilestasjon for trekkfugler i hundrevis av år. Derfor er området Ilene, der elva har sin munning, vedtatt fredet som et Ramsar-område, lik Presterødkilen øst for Tønsbergs sentrum. Dette er meget viktige våtmarksområder internasjonalt. Et fugleobservasjonstårn er bygget på Ilene. På den gamle husmannsplassen Søndre Holmen har Holmen Natursenter sitt tilhold. Ornitologene har registrert mer enn 300 ulike fuglearter i området. I 1950-årene ble Ilene tørrlagt ved at man bygget diker og voller mot sjøen. Ca. 800 da ble grøftet og dyrket opp.

FISKEKORT

Fisking i Aulivassdraget med Merkedamselva og Storelva er tillatt bare med gyldig fiskekort.

Kort selges til inntekt for Aulivassdragets Elvelag, som driver med fiskekultivering, bygging og drift av fiskepassasjer, opprydding langs elva, tilrettelegging for fiske og friluftsliv med bygging av ramper for fiske, utsetting av kano m.m. Dags- eller sesongkort kan kjøpes hos :

A.Hem Skotøy- Sport AS , Andebuveien 3, Sem
Hesby Sport AS , Kammegt. 5 , Tønsberg

Andebu Bensin og Service , Andebuavn. 802 ,
Gravdal

Jeger og Friluft AS, Travveien 4 (nær Jarlsberg
travbane)

Se nettsted for Aulivassdragets Elvelag :
<http://www.aulivassdraget.net/>

FISKEPLASSER OG KANOUTSETTINGSPLASSER

Se kartene

Parkeringsplasser er merket :

Fiskeplasser egnet for stangfiske er merket :

Utsettingsplasser tilrettelagt for kano, kajakk, joller
m.m. er merket :

Adkomst for rullestolbrukere er merket :

LES MER PÅ NETT :

http://www-bib.hive.no/tekster/sem_slagen/index.html

<http://www-bib.hive.no/tekster/tunsberg/buskeroa/index.html>

<http://www-bib.hive.no/tekster/lokalhist.html>

<http://www.aulivassdraget.net/>

<http://btv.kulturnett.no/?ItemID=1433>

Tekst : *Arne-Laurits Rossebø*

Medvirkende: *Kjell Holm, Hans Olav Wåle, Marit Jorde,
Henrik Roberg*

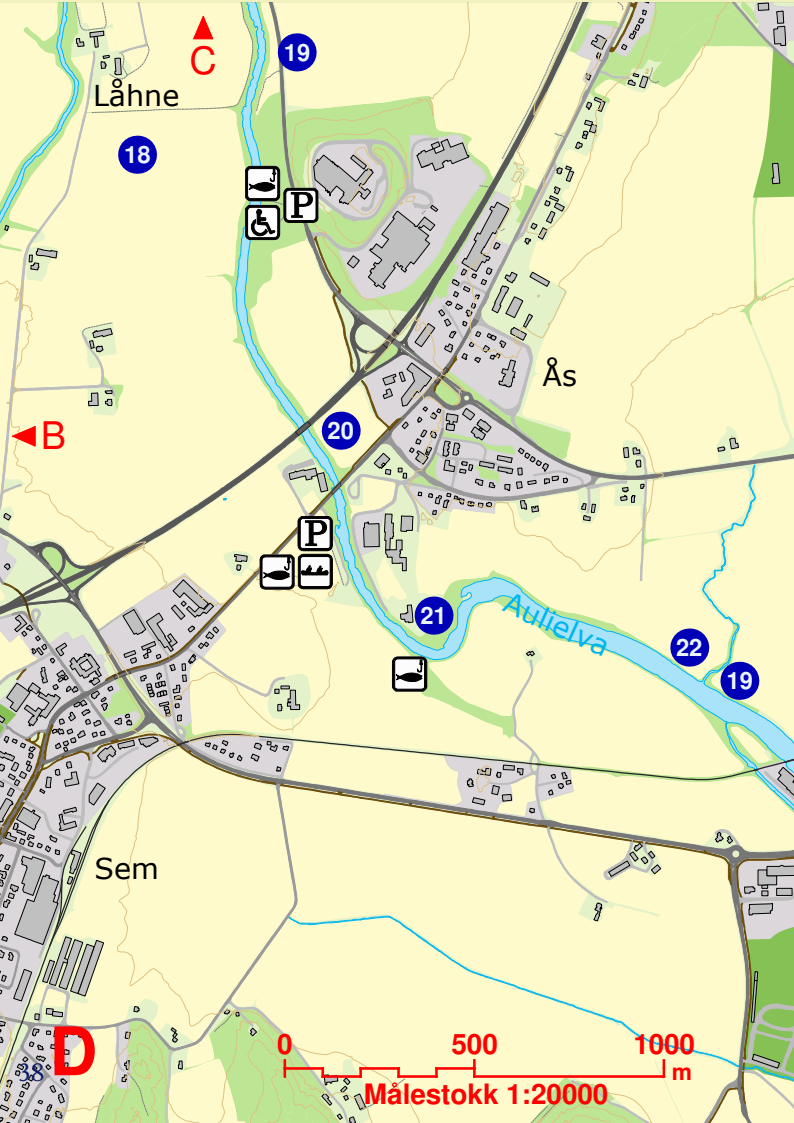
Kilder: *Bygdebøker for Sem og Slagen*

Stokke bygdebok

Ramnes bygdebok

Fra Buskeroa til Semsbyen (E.Eriksen)

Dette heftet er utgitt i 2010 av
AULIVASSDRAGETS EIVELAG
 i samarbeid med
TØNSBERG KOMMUNE

Lähne

19

18

P

Ås

20

P

21

Aulielva

22

19

Sem

D

0 500 1000 m

Målestokk 1:20000

Berg

Sem krk.

Jarlsberg

24

26

25

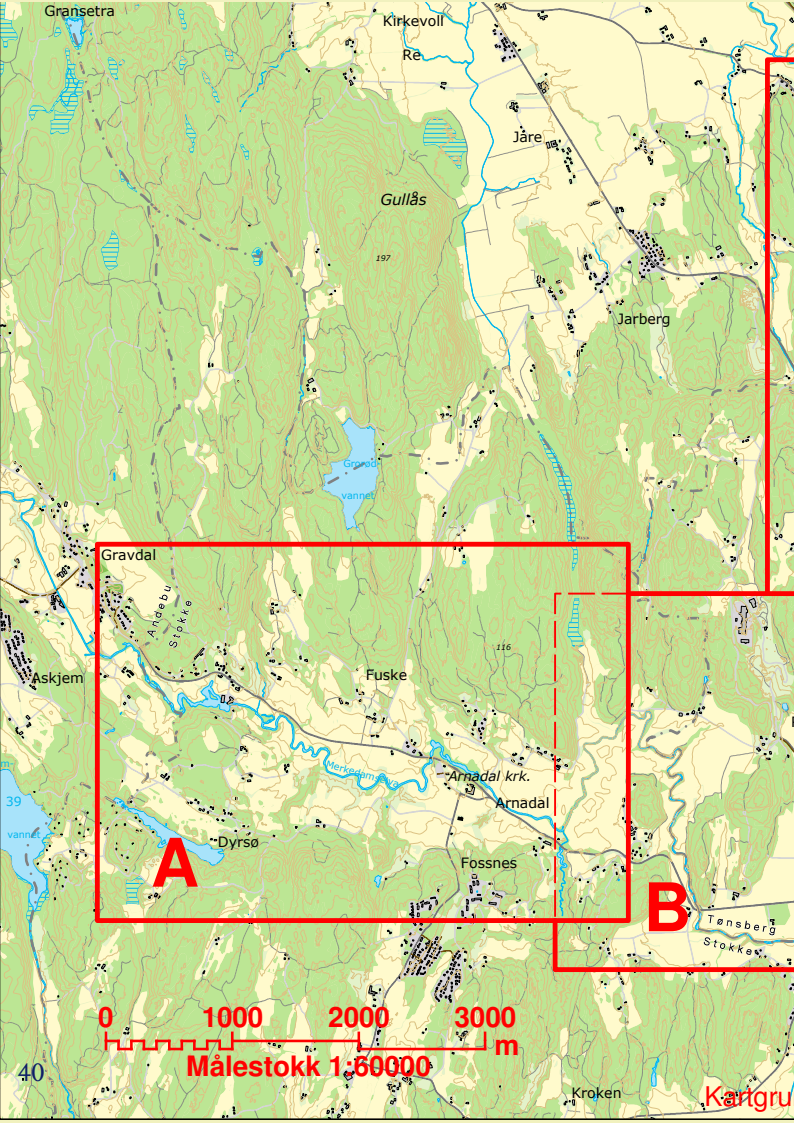
P

Travbane

27

28

Gransetra

Kirkevoll

Re

Järe

Gullås

197

Jarberg

Gravdalsvannet

Gravdal

Andebu
Stokke

Fuske

116

Askjem

Morsdammen

Arnadal krk.

Arnadal

Dyrso

Fosse

Tensberg
Stokke

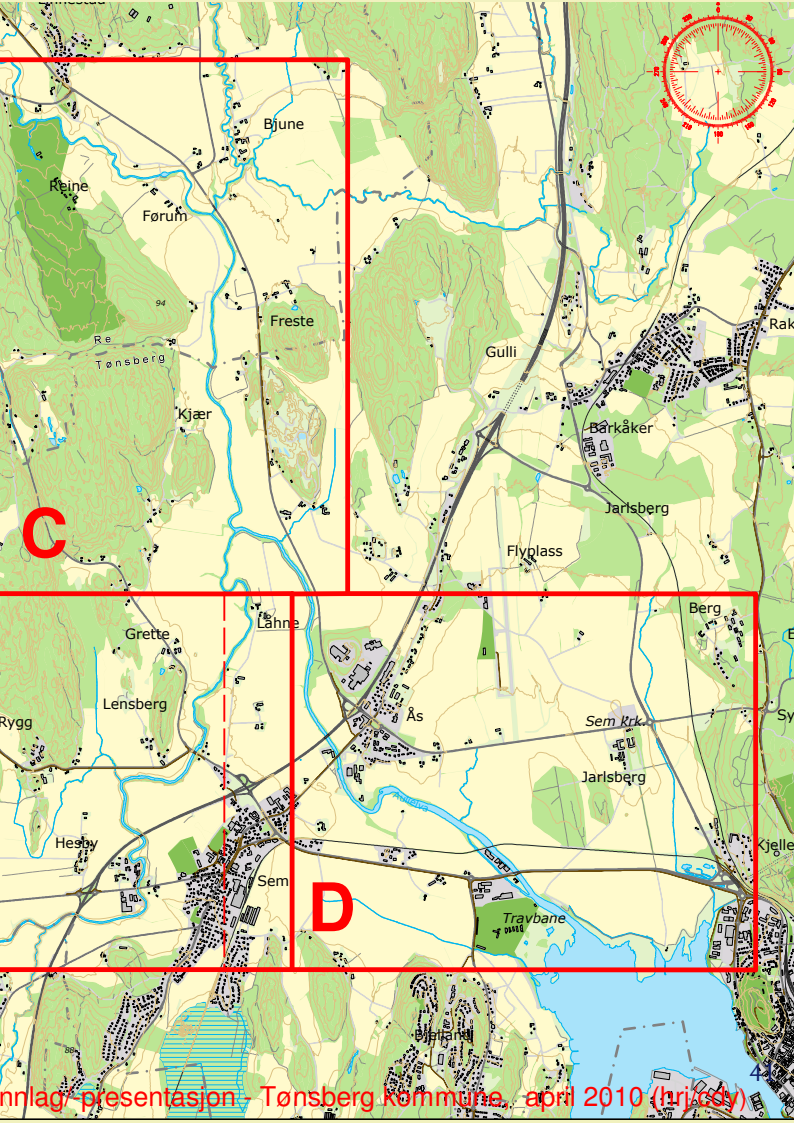

Målestokk 1:60000

40

Kroken

Kartgru

C

D

Aulivassdragets elvelag Tønsberg kommune

TEKST: ARNE-LAURITS ROSSEBØ

REDAKSJONSKOMITÉ: SVEIN JACOB SØMME
ARNE-LAURITS ROSSEBØ

www.aulivassdraget.net
www.tonsberg.kommune.no

CICERO GRAFISK AS